

Щербина І.В.

ТОРГСІН ЯК ЗАСІБ ВИЖИВАННЯ «НОВОЇ БУРЖУАЗІЇ» В УМОВАХ ЛІКВІДАЦІЇ НЕПУ

В умовах жорсткого тиску на приватних підприємців в роки зламу нової економічної політики чи не єдиною можливістю вижити для значної кількості колишніх непманів і членів їх родин була задача накопичених золотовалютних цінностей до крамниць Торгсін у обмін на продовольчі (перш за все) товари. Торгсін у цих умовах ставав важливим каналом, використовуючи який, радянська держава, наче цілком законно, перекачувала частину накопичень непманів на потреби індустріального розвитку країни. Таким шляхом, через встановлення надзвичайно високих цін і націнок на товари та примусовий асортимент, Торгсін прагнув викачати додаткові цінності з населення, в основному з колишніх непманів. За офіційними даними, за весь час існування Торгсін у Україні станом на 1 лютого 1934 року, вдалося отримати інвалюти і золота на суму 40 млн. крб.

Потрібно підкреслити, що робота Торгсін у весь час знаходилася під пильним наглядом і контролем з боку органів ДПУ, НКВС та фінансово-податкового апарату, які систематично втручалися в діяльність його торговельної мережі. Проводячи кампанію з вилучення в непманів золота, іноземної валюти та інших цінностей, представники «компетентних органів» часто підривали діяльність Торгсін, арештовуючи при виході з магазинів (а часто і біля прилавків усередині крамниць) здатчиків золота і валюти, проводячи обшуки в їх будинках і на квартирах та конфісковуючи куплені товари. Крім того, органи міліції, карного розшуку і прокуратури систематично зверталися до керівництва обласних контор Торгсін за інформацією стосовно великих здатчиків золота і валютних цінностей. Так, наприклад, у вересні 1935 року до київської облконтори Торгсін звернулося по допомогу місцеве управління міліції, яке направило сюди список з 21 особи, що нібито здавали золото та інвалюту, з проханням підтвердити або спростувати дане припущення.

Магазини системи Торгсін ніяк не гарантували (як вважалося) конфіденційності своїм клієнтам. Як роз'яснював у своєму таємному обіжному листі обласним керівникам голова Всесоюзної контори Торгсін М. Левенсон, «працівники наркомвнуправ мають право в подібних випадках вимагати від Вас довідок про кількість зданих окремими особами побутових

цінностей, а також про прізвища і адреси цих осіб».

Таким чином, будь-які відвідування непманами (і не тільки ними) крамниць Торгсіну були справою ризикованою. Можна було не лише втратити золото та валюту, в умовах голодомору початку 1930-х років, тим самим приректи на голодну смерть членів своєї родини, але й втратити свободу для самого власника золотовалютних цінностей. Це був буденний ризик громадян, що мусили якимось фізично виживати в умовах початку 1930-х років.